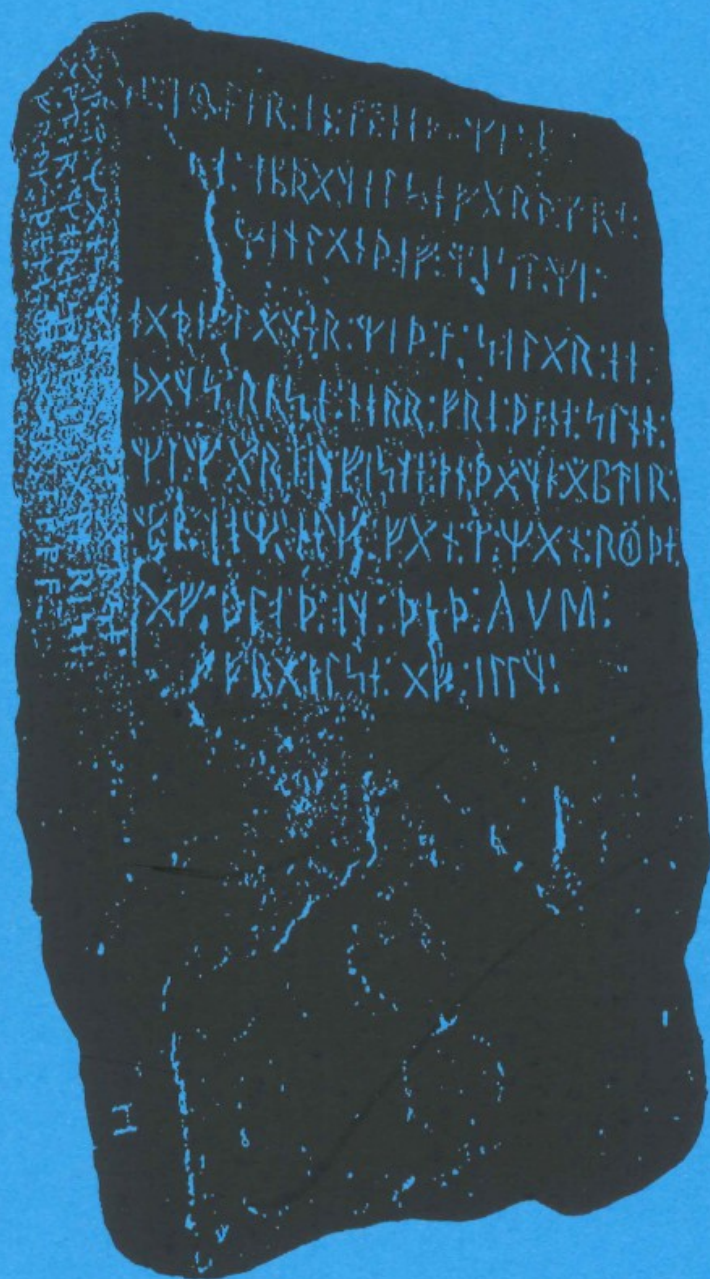

NYTT OM RUNER

Meldingsblad om runeforskning

Nr. 9

1994

ISSN 0801-3756

Arbejdet ved Runologisk Laboratorium, København

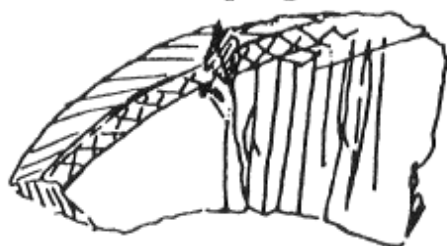
I 1993 blev der fundet en række runegenstande, både i Grønland og Danmark. De danske nyfund er mere udførligt behandlet i *Arkæologiske udgravninger i Danmark* 1993 (1994), 259–274.

Nyfund fra Danmark i 1993

Ved de genoptagne udgravninger i NYDAM engmose, Sønderjylland, hvor det lykkedes at lokalisere bådudgravningsfelterne fra 1863, blev der i forsommeren 1993 fundet et smukt glat ØKSESKAFT af træ (æble, røn eller tjørn) med indskrift med de ældre runer på begge sider af skaftet. Arkæologerne har foreløbig dateret det til ca. 300–350. Økse-hovedet kunne ikke reddes; men hele det ret spinkle skaft er bevaret, skønt det er brækket i to stykker. Sammenlimet har det en længde på ca. 94 cm og en diameter på ca. 3 cm. De ca. 1 cm høje, velformede runer står nogenlunde over for hinanden, højrevendt på den ene side, venstrevendt på den anden; begge indskrifterne læses fra hovedenden. Den højrevendte, som står 20 cm fra den, er ca 3 cm lang og læses uden vanskelighed som **wagagastir**; skønt de to første runer er skadet i toppen, er kun den øverste **a**-bistav gået tabt. Den venstrevendte indskrift står langt svagere, efter konserveringen ses den dog snarest tydeligere, skønt et par lange brud på langs gennem indskriften og enkelte revner vinkelret ud fra dem i et par tilfælde har gjort læsningen vanskeligere. Heldigvis foretog jeg grundige mikroskopundersøgelser, før konserveringen begyndte. Indskriften måler ca. 9 cm fra første til sidste hovedstav. Der indledes med et geometrisk stregornament foran rune 1, der står 16,5 cm fra hovedenden. De første runer er højest, den sidste **R**-rune er nu kun 7 mm høj. Læsningen af hovedparten af indskriften er sikker bortset fra et meget udvisket parti efter rune 3, og jeg translitterer: **alu:?(?)hgusikijar:aiPalatar**. Efter **alu** og et fem-punkts skille-tegn ses en lodret hovedstav samt svage spor af en bistav til venstre fra toppen, fx **l** eller **w**. Dernæst følger nederste del af en lodret stav; da toppen er forsvundet, er det tvivlsomt, om der er én (fx **m**, **u**) eller to runer, snarest **wi**, eller **li**. Den ret brede **h**-rune er sikker, og **g** (med et

Det bør (i forbindelse med **alu**) nævnes, at der ved udgravningerne i 1994 blev fundet en ny Nydam-pil med vistnok to venstrevendte runer **la**.

I RIBE blev der ved en arkæologisk undersøgelse på Sanders P-plads, Sct. Nikolajgade, fundet brudstykker af en udskåret HVALBENSPLADE, et "strygebræt" (*Arkæologiske udgravninger i Danmark* 1993 (1994), 202 (nr. 459)), i kulturlag fra yngre germanertid/vikingetid, som stammer fra markedspladsen og foreløbig er dateret til første halvdel af 800-tallet. Fragmentet med runer består af to nu sammenlimede stykker, som diagonalt måler 7,7 cm; de to brudkanter i siderne er ca. 1,5 og 3,5 cm høje, tykkelsen er godt 2 cm. Langs overkanten af den glatte flade løber et dybt indskåret krydsmønster. Runerne, der måler 2,5–3,5 cm, når fra kantdekorationen til brudkanten forneden, og har trods bruddet stort set fuld højde. Der er tom plads foran og efter indskriften, som derfor må anses for at være fundstændig; læseretningen er vanskelig at bestemme, og ligeledes hvad der har vendt op og ned. Det er næppe en meningsgivende indskrift, men forbilledet synes at have været kortkvistruner. De er læst og her translittereret fra venstre mod højre med toppene op mod kantborten: **kþniiisþnþs**.

I løbet af året blev der med metaldetektor fundet 6 små middelalderlige BLYSTYKKER med runer eller runelignende tegn, som blev indsendt til Nationalmuseet som danefæ. De fire af dem har været foldet tæt sammen. To stammer fra Jylland, mens resten er fra Sjælland.

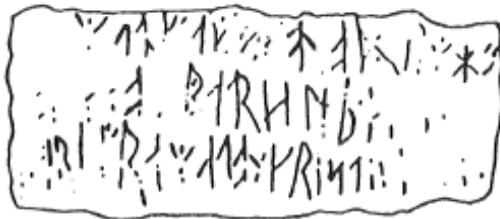
ALLINDEMAGLE-BLYSTYKKE (Sorø amt) er en lille 4 cm lang, 1,7 cm bred, 1–2 mm tyk, rektangulær plade, som var bukket to gange og klemmt grundigt sammen. Den synes at være bevaret i sin helhed, men er ret ødelagt af korrosion, navnlig på de dele af pladen, som vendte indad. Også skader efter den kraftige sammenklemning og små fordybninger i overfladen efter sandskorn vanskeliggjorde læsningen af runerne, der på både A- og B-siden stod i 3 rækker uden rammestreger:

—|m̄kifnf:t̄g??on(?)o??(?)?mh?

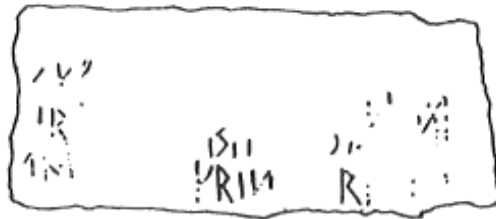
A-siden —|o;pafr̄is????[—

???r?gramatōn:krist????[—

A-siden

B-siden

Der mangler så meget af runerne i A-sidens øverste linje, at en sammenhængende læsning ikke kan gives. I midterlinjen læses **patris** med punkteret **b**-rune, ganske vist er kun den øverste bælge med punktet bevaret, der er kun svage spor af den nedre. Der er brugt binderune **fr** og bindrune **is** (eller **s** er rettet). Det er næppe muligt at supplere til **in nomine patris et filii et spiritus sancti**. I nederste linje har der uden tvivl stået *tetragrammaton* og *Christus* (eller *Krist*). B-siden består af tre linjer, som er så stærkt ødelagt, at de ikke kan læses, men noget tyder på, at der har stået en gentagelse af dele af indskriften på A-siden. I den nederste linje synes der at kunne skelnes et **kris**[—]**jr**, og i linjen over ses **b??**.

HØJE TAASTRUP-BLYSTYKKET (Københavns amt) er en lille, smal strimmel, knap 4 cm lang, ca. 1 cm bred og 2 mm tyk. Det er fundet i en jordbunke på kirkegården i Høje Taastrup i forbindelse med reparationsarbejde på soklen af den middelalderlige kirkes kor. Den lille blystrimmel er konkavt tilskåret i begge ender, og vendt ved indristningen af runerne, så at indskriften begynder i samme ende på begge sider. Indskriften ser ud til at være hel, men de første runer på begge sider er ødelagt af korrosion. Det kan ikke afgøres, hvilken side der skal læses først, A-siden: **+??(?)???nesmarkuslukas+** eller B-siden: **+?t???sius:gramaton**. Sammenhængen og de bevarede runespor gør det sandsynligt, at A-siden kan tolkes som "Johannes, Markus, Lukas" og B-siden som "Dionysius" (i forvansket form, jf. fx Alvastra-blyindskriften (Ög 248) eller N 637 Bergen: **teōnesius** (og **tenisius**)) fulgt af *gramaton*. Det er ikke muligt med sikkerhed at fastlægge, om der har stået noget foran "Dionysius", og hvordan dette navn nøjagtigt har

A-siden

B-siden

været skrevet. Det er bemærkelsesværdigt, at der er brugt kortstavet s, som i Glim-indskriften, der er fundet ikke langt fra Høje Taastrup (*Nytt om runer* 8 (1993), 5–6).

VOKSLEV-BLYSTYKKET er fundet med metaldetektor i Vokslev sogn, øst for Nibe, Ålborg amt, sammen med fire senmiddelalderlige plader i kobberblik, beslag fra kiste, dør eller lignende. Det lille sammenklemte blystykke måler sammenfoldet $1,8 \times 1 \times 0,4$ cm. Skønt enkelte runer kan identificeres — g (eller k), o (med for mange bistave) samt **ron** mellem kors og bomærkelignende tegn på den stregopdelte flade — er det næppe en sprogligt meningsgivende tekst. Indersiden synes at have haft samme karakter, ligeledes stregopdelt og korsprydet. Vi undlod derfor, og fordi der var en stor risiko for, at pladen ville brække, at folde den ud. Den tjener derved som et eksempel på, hvordan disse små sammenfoldede blystykker er overleveret.

RANDERS-BLYPLADE er fundet med metaldetektor i opgravet jord fra 1200–1400-års lag fra en arkæologisk undersøgelse i Brødregade 25 i Randers, Østjylland. Pladen målte i sammenfoldet stand $2,9 \times 2,3 \times 0,8$ cm; hjørnerne var foldet ind som på en konvolut. Det har været forsøgt at åbne pladen, men hvis den ikke skulle brække, kunne hjørnerne kun rettes så meget op, at det blev muligt at kigge ind under dem. Der er fire tæt beskrevne linjer på ydersiden og tre på indersiden, men skrive-retningen er forvirrende. Det er vanskeligt at afgøre, om nogle af linjerne er venstrevendte eller vendt op ned med enkelte stupruner. Skønt tegnene er ganske velformede og tilsyneladende professionelt skåret, og enkelte gængse runer gentages, især **h**, **b** og **r**, må indskriften med de mange binderunelignende tegn, som også kan glide over i ren ornametik, opfattes som runeefterlignende; den har formentlig tjent et magisk formål.

A-siden

B-siden

TÅRNBORG BLYSTYKKE 4, Nordvestsjælland, er fundet med metal-detektor på Tårnborrgårds mark, hvor Tårnborg, byen Korsørs middelalderlige forgænger, lå (*Nytt om runer* 4 (1989), 4). Det er et lille, trekantet blyafklip, hvor den ene spids er bukket ind. Den længste side måler 7,5 cm, topsiden med indbukningen ca. 2,5 cm, og de to andre sider er ca. 3,5 og 4,5 cm lange. Det ca. 1 mm tykke blystykke er nu brækket langs knivsporet i rune 2. Runehøjden er ca. 2 cm, og der er ingen spor af indridsninger før eller efter de tre tydelige runer: **rup**. Tolkningen er usikker. Også en sammenfoldet, brækket blystrimmel (5,7×1,2×0,1 cm) med minuskellignende, løst henkastede indridsninger og flere små kors blev fundet i det samme område.

Det har vist sig, at OKSBY-TAKKEN (*Nytt om runer* 5, 1990 (1991), 4) er en del af en klemme til kamfremstilling, jf. fx N 467 fra Trondheim.